

Вывучэнне фразеалагізмаў на занятках...

Алена Калечыц

Універсітэт імя Канстанціна Філософа ў Нітры

e-mail: kalechytsalena@gmail.com

ORCID: 0000-0000-0002-5738-7168

Вывучэнне фразеалагізмаў на занятках па беларускай мове
як іншаславянскай¹

Рэзюмэ

У артыкуле падкрэсліваецца лінгвакульту-
ралагічны патэнцыял фразеалагічнага скла-
ду мовы, які дазваляе больш актыўна і мэ-
танакіравана ўключыць ідыёмы ў навучанне
замежных студэнтаў. Абгрунтоўваецца неаб-
ходнасць у паслядоўнай і сістэматычнай
працы над разглядам і аналізам устойлівых
адзінак мовы на ўсіх этапах вывучэння
беларускай мовы як іншаславянскай. Закра-
наюцца праблемы вывучэння фразеалагіч-
нага складу беларускай мовы, у прыватнасці
вядзецца гаворка пра аб'ём увядзення
ўстойлівых адзінак мовы ў актыўны слоў-
нік запас студэнтаў – фразеалагічны
мінімум. Апісваецца метадыка працы з
фразамамі на прыкладзе беларуска-польскіх
ідыём у супастаўляльным аспекце. Даюцца
канкрэтныя рэкамендацыі па фарміраванні
ўменняў і навыкаў выкарыстання фра-
зеалагізмаў у маўленні студэнтаў.

Ключавыя словы: актыўны слоўнік зап-
пас, фразеалагічны мінімум, ідыёма, уменні
і навыкі, камунікатыўная і лінгвакультура-
лагічная кампетэнцыі, прынцып паслядоў-
насці, супастаўляльны аналіз, метады мадэ-
лявання.

¹ Як адзначае чэшскі вучоны Й. Догнал, паняцце “іншаславянскі”
стала ўжывацца ў працах па лінгвадыдактыцы пасля выхаду ў
свет зборніка “Руская мова як іншаславянская. Выпуск 1. Сучаснае
вывучэнне рускай мовы і культуры ў іншаславянскім асяроддзі”
(Белград, 2009) і звязана з імем Б. Станковіча, які ў сваім артыкуле
абгрунтоўвае ўжыванне дадзенага тэрміна [Догнал 2018: 4-15].

Abstract

*The Study of Phraseological Units in the
Belarusian as One of Slavic Languages Classes*

The article focuses on the lingua-cultural
potential of the phraseological units in the
Belarusian language that makes it possible to
include idioms in the teaching process aimed
at non-Belarusian speakers more actively
and deliberately. The attention is paid to the
necessity of consistent and systematic work
on the analysis of set expressions at all stages
of the study of Belarusian as another Slavic
language. The article also brings up the issues
connected with difficulties of studying the
Belarusian phraseology, namely the amount
and composition of idioms which are introduced
as active units for students' speech practice.
The methodological approaches to the work
on phraseology in the comparative aspect
on the example of Belarusian-Polish idioms
are presented. Further, the article suggests
certain recommendations on the inclusion of
phraseology in the teaching process to develop
communication skills.

Keywords: active vocabulary, phraseological
minimum, idiom, skills and abilities, communicative
and lingua-cultural competence, the principle of
sequency, comparative analysis, modeling method.

Алена Калечыц

Лінгвакультуралагічны патэнцыял фразеалагізмаў апошнім часам знаходзіць шырокае адлюстраванне ў працах фразеолагаў, дыялектолагаў, лінгвакультуролагаў, фалькларыстаў, а таксама ў практыкаў выкладання славянскіх моў як замежных (Гл., напрыклад, даследаванні У. М. Макіенкі, А. С. Аксамітава, В. А. Ляшчынскай, М. А. Даніловіча, У. І. Коваля, І. І. Токаравай, А. С. Дзядовай, Т. В. Валодзінай, А. Л. Садоўскай, Г. І. Басавай, В. У. Барысенкі і мн. інш.). Супастаўляльны аспект беларуска-польскай фразеалогіі закранаўся А. С. Аксамітавым, А. М. Вардамацкім, Е. Бжэзінскім, А. Д. Зіньковым, А. Л. Садоўскай, М. Малохай, І. В. Змачынскай, Я. Казлоўскай-Дога, А. Груцам і інш. У асноўным гэта выклікана, як нам здаецца, узаемнай цікавасцю навукоўцаў да абедзвюх моў народаў-суседзяў, звязаных агульнасцю гісторыі, культуры, літаратурных традыцый, патрэбамі ў адукацыйнай сферы зносін, у прыватнасці выкладаннем беларускай і польскай моў на польска-беларускім памежжы, сучаснымі тэндэнцыямі глабалізацыі ў розных сферах жыццядзейнасці грамадства і шмат іншага. Так, “сёння славянская фразеалогія мае... дастаткова багаты вопыт: распрацавана тэорыя фразеалагічнай семантыкі, даследаваны яе краізназнаўчыя і культуралагічныя аспекты, вывучаюцца гісторыка-культурныя, этымалагічныя, фальклорныя і этналінгвістычныя вытокі ідыяматыкі... Назапашваецца вопыт у святле кагнітыўна-дыскурсіўнай метадалогіі, які стане новым стымулам для эфектыўнага развіцця фразеалогіі ў будучым” [Ляшчынская 2008: 428]. Цікавасць лінгвістаў да ідыём, безумоўна, з’яўляецца невыпадковай, паколькі ўніверсальныя ўстойлівыя адзінкі мовы назапашваюць у сабе вялікую колькасць інфармацыі, карыснай пераважна ў сферах міжкультурнай камунікацыі і выхавання. “Веды, выражаныя ў фразеалагічных адзінках, не толькі інфармуюць пра сістэму светабачання, погляды таго ці іншага грамадства, этычныя і эстэтычныя ацэнкі, нормы маўленчых і немаўленчых паводзін, але і развіваюць інтэлект, пашыраюць круггляд, з’яўляюцца матэрыялам для фарміравання маўленчых механізмаў, аказваюць уздзеянне на эмацыйны фон, мастацкі густ, стымулююць мысленне, вобразнасць і іншае” [Басава 2007: 213–214]. Дзякуючы гэтым уласцівасцям, фразеалагізмы напэўна ж павінны стаць прадметам

азнаямлення і аналізу на занятках па беларускай мове як іншаславянскай на ўсіх этапах яе вывучэння.

Асноўнай і даволі спрэчнай, на нашу думку, задачай лінгвадыдактыкі з’яўляецца вызначэнне фразеалагічнага мінімуму, неабходнага для фарміравання камунікатыўнай і развіцця лінгвакультуралагічнай кампетэнцый студэнтаў-замежнікаў. Як правіла, кожны выкладчык-практык вырашае яе па-свойму. Напрыклад, на пачатку знаёмства з фанетычнай сістэмай беларускай мовы ён прапаноўвае студэнтам паўтараць і завучваць на памяць разнастайныя парэміі: прыказкі, прымаўкі, хуткапрамаўлянікі, загадкі і афарызмы. Падчас чытання або праслухоўвання рознаўзроўневых тэкстаў выкладчык кіруе працай студэнтаў над выяўленнем і распазнаваннем ідыём і семантызацыяй незразумелых моўных адзінак, пошукам устойлівых адпаведнікаў у роднай мове, вучыць пры гэтым карыстацца перакладнымі і фразеалагічнымі слоўнікамі. Аднак цяжка сказаць, што такая праца носіць сістэматычны і мэтанакіраваны характар. Часта, як паказвае наш вопыт выкладання беларускай мовы як замежнай, знаёмства з фраземамі на вучэбных занятках з’яўляецца выпадковым. Выкладчык можа не запланаваць далейшых маўленчых практыкаванняў па паўтарэнні пачутых ідыём і іх замацаванні ў розных сітуацыях зносін, не імкнецца ўводзіць іх у маўленне навучэнцаў, не дае спецыяльных заданняў: напрыклад, скласці дыялог, прыдумаць вусны або пісьмовы тэкст з канкрэтнымі фразеалагізмамі і г.д. Такім чынам, як і праца над фарміраваннем актыўнага слоўнікавага запasu павінна быць паслядоўнай, прадуманай і сістэматычнай, так і работа над авалодваннем фразеалагічнага складу мовы студэнтамі-замежнікамі не павінна мець толькі спарадычны і часовы характар.

Мяркуемы фразеалагічны запас у першую чаргу павінен адпавядаць зместу навучання, які, паводле Георгія Чахоўскага, складаецца са сродкаў зносін, ведаў аб іх выкарыстанні, навікаў і ўменняў авалодвання мовай, вызначэнні сфер, тэм і сітуацый зносін, а таксама падбору адпаведных тэкстаў [Чахоўскі 2007: 84]. Пэўны фразеалагічны мінімум, як далей заўважае вучоны, не фарміруецца сам па сабе, а грун-

Вывучэнне фразеалагізмаў на занятках...

туецца на аснове так званых фонавых ведаў, што праяўляюцца ў працэсе зносінаў чалавека ў выглядзе сэнсавых асацыяцый і канатацый. А якраз “адной з асаблівасцяў фразеалагізмаў, прыказак і прымавак з’яўляецца тое, што яны маюць антрапацэнтрычны характар, бо непасрэдна звязаны з чалавекам і семантызуюць розныя бакі яго жыцця і дзейнасці. Фразеалагічныя і парэміялагічныя адзінкі ствараюць выключную магчымасць пранікнуць ва ўнутраны свет чалавека, выявіць яго асноўныя культурныя, маральныя каштоўнасці, традыцыі, якія складаюцца з адчуванняў, мыслення, паводзін і навыкаў, звычаяў і культурных дасягненняў і ўяўляюць сабой каштоўнасць для будучых пакаленняў” [Дзядова 2013: 17].

На думку многіх метадыстаў, у працэсе вывучэння не толькі роднай, але і замежнай моў неабходна спыняцца пераважна на фразеалагізмах з нацыянальна-культурным кампанентам. Таму ў курс беларускай мовы як іншаславянскай варта таксама паступова ўводзіць ідыёмы, цікавыя з пункту гледжання іх семантыкі і вобразнасці і адрозныя ад устойлівых адзінак у роднай мове. Аднак, як нам падаецца, пры працы з замежнымі студэнтамі неабходна ўлічваць багаты вопыт выкладання роднай беларускай мовы ў сітуацыі двухмоўя, якая склалася ў Рэспубліцы Беларусь. Думаецца, што менавіта прыём паслядоўнага азнаямлення з фразеалагічным складам іншай славянскай мовы будзе найбольш эфектыўным і карысным, паколькі пры гэтым ёсць добрая магчымасць, па-першае, захаваць прынцып уліку роднай мовы, а па-другое, прынцып паслядоўнасці – у выкладанні ісці ад простага, вядомага, да складанага, невядомага. Так, вывучаючы ў курсе беларускай мовы як замежнай спачатку агульнаславянскія фраземы і агульныя для ўсходнеславянскіх і, напрыклад, польскай моў або агульныя толькі для беларускай і польскай моў, студэнты фактычна адразу іх заўважаюць і выяўляюць з кантэксту, знаходзяць семантычнае падабенства і нязначныя адрозненні ў графічным, фанетычным і арфаэпічным афармленні, а затым у іх лексічным і граматычным складзе. Пасля студэнты вучацца ўжываць гэтыя ідыёмы ва ўласным маўленні. Разам з тым яны паўтараюць, паглыбляюць і сістэматызуюць свае веды і з фразеалагічнага фонду роднай мовы. Як па-

казвае практыка, многія студэнты слаба валодаюць фразеалагіяй матчынай мовы.

Для правільнай арганізацыі працы над фразеалагізмамі трэба карыстацца і вядомымі ў методыцы крытэрыямі адбору лексічнага і граматычнага матэрыялу. Да іх прынята адносіць: ужывальнасць і частотнасць выкарыстання ў сучаснай мове, камунікацыйную вартасць і педагагічную мэтанакіраванасць. Безумоўна, часам цяжка ўлічыць усе патрабаванні метадыстаў па выбары ўстойлівых моўных адзінак на канкрэтных занятках, бо ацаніць сучасную моўную тэндэнцыю бывае даволі складана: адсутнічаюць, напрыклад, частотныя слоўнікі ўжывання фразеалагізмаў або слоўнікі краіназнаўчага характару вывучаемай і роднай моў і інш. Аднак выкладчык часцей за ўсё карыстаецца сваёй уласнай інтуіцыяй, якая, безумоўна, не заўсёды дапамагае ўлічыць ўсе вышэйназваныя прынцыпы. З усяго сказанага выходзіць, што будзе лагічным, як нам здаецца, пачынаць сістэматычную працу па авалодванні фразеалагічнай сістэмай беларускай мовы супастаўляльным аналізам агульных для роднай і іншай славянскай моў ідыём з мэтай адрознення гэтых устойлівых адзінак у вусным і пісьмовым маўленні, а затым выяўлення іх падабенства і асаблівасцяў у вобразнай структуры, а таксама кантролем правільнасці іх успрымання, разумення і ўключэння ў маўленчую дзейнасць студэнтаў пры выкананні разнастайных практыкаванняў. Прычым парадак названых этапаў працы з такімі фразеалагізмамі можа чаргавацца.

Разгледзім прапанаваную методыку² працы з устойлівымі моўнымі адзінкамі на прыкладзе вывучэння беларуска-польскіх фразеалагізмаў. Прычым варта, відаць, падкрэсліць, што склад патрэбных нам для аналізу ідыём ужо быў апісаны ў артыкуле А. Садоўскай “Узаемадзеянне беларускай і польскай моў: фразеалагічны аспект” [Садоўская 2014: 101–105]. Крыніцай як для названага даследавання, так і для нашай працы паслужыў “Этымалагічны слоўнік фразеалагізмаў беларускай мовы” І. Я. Лепешава [Лепешаў 2004].

² У дадзеным артыкуле прапанавана методыка працы з фразеалагізмамі для студэнтаў-славістаў з узроўнем валодання беларускай мовай А 2 або В 1.

Алена Калечыц

Тэматыку практычных заняткаў, як было ўжо сказана вышэй, неабходна звязваць з усімі сферамі чалавечага жыцця: “Чалавек і яго сям’я”, “Вольны час і адпачынак”, “Праца і прафесія” і падобнае [Чахоўскі 2007: 85]. Адпаведна дадзеным тэмам варта падбіраць лексічны і граматычны матэрыял, сітуацыі зносін, вучэбныя і аўтэнтычныя тэксты, складаць сістэму моўных і маўленчых практыкаванняў.

Вывучаючы тэму “Чалавек і яго сям’я”, у змест заняткаў можна ўключаць такія ўстойлівыя выразы, агульныя для розных славянскіх моў, як *правая рука – prawa ręka* (с. 300), *на чале – na czele* (с. 248), *на ты – na ty* (с. 244), *кроў з малаком – krew z mlekiem* (с. 195), *сам-насам – sam na sam* (с. 329), *на адзін капыл – na jedno kopyto* (с. 223) і інш. Паколькі названыя моўныя адзінкі вядомыя і для носьбітаў абедзвюх моў – беларускай і польскай, спецыяльнай працы па семантызацыі фразем праводзіць не трэба, дастаткова загадзя скласці неабходны супастаўляльны спіс (Табліца 1), з якога студэнты самі могуць выбраць неабходныя ўстойлівыя выразы.

Табліца 1³.

	<i>правая рука – prawa ręka</i>
	<i>на чале – na czele</i>
	<i>сам-насам – sam na sam</i>
	<i>кроў з малаком – krew z mlekiem</i>
	<i>на адзін капыл – na jedno kopyto</i>

³ Усе выкарыстаныя ў табліцы 1 карцінкі былі спампаваныя з інтэрнэту.

Перш чым увесці дадзеныя фразеалагізмы ў маўленне студэнтаў, мэтазгодна спачатку арганізаваць размову, сфармуляваўшы, прыкладна, такія пытанні:

- Хто ў вашай сям’і з’яўляецца галоўным? Як гэта можна сказаць па-іншаму, выкарыстоўваючы фразеалагізм? (напрыклад, *на чале нашай сям’і стаіць бацька або маці*, можа быць нехта і са старэйшых па ўзросце).

- Каму звычайна вы дапамагаеце дома? Чым галоўным памочнікам з’яўляецеся? (*Я правая рука маёй маці, дапамагаю ёй прыбіраць у кватэры, мыць посуд і падобнае*).

- Як вы ў сваёй сям’і звяртаецеся адно да аднаго? Для адказу выкарыстоўвайце патрэбнае спалучэнне слоў (*на ты* або *на вы*).

Апісваючы сваіх родных, іх звычкі, можна ўжываць фразему *на адзін капыл* (польск. *na jedno kopyto*) са значэннем ‘зробіць або зрабіцца аднолькавым, падобным’; ‘аднолькавыя, падобныя адно да аднаго’. Сінанімічнымі яму з’яўляюцца выразы: *на адзін лад*, *на адзін манер*, *на адзін твар*, *пад адзін грабянец* – яны таксама ідыёмы. Часцей за ўсё ў беларускай мове названая фразема *на адзін капыл* спалучаецца з дзеясловамі *парабіць*, *зрабіць*, *атрымацца*. Адрозненне ў лексічным складзе дадзенага ўстойлівага словазлучэння ў беларускай і польскай мовах. Матывацыя польскага фразеалагізма адчувальная, што нельга сказаць пра беларускі варыянт фраземы. Паколькі слова *капыл* у сучаснай беларускай мове не ўжываецца, неабходна даць яму этымалагічную даведку: у старажытнасці яно выкарыстоўвалася са значэннем ‘кавалак дрэва ў форме ступні, на якім шавец робіць абутак’; на думку вучоных, мае сувязь з праславянскай лексмай *kopyto* [Лепешаў 2004: 259]. У польскай дыялектнай мове сустракаецца слова *капец* са значэннем ‘частка абутку, што ўтварае стапу’ [Трубачоў (рэд.) 1983: 150], а ў старажытнай польскай мове слова *kopyto* мела семантыку ‘сапожная калода’ [Трубачоў (рэд.) 1984: 36]. Мэтазгодна, напэўна, такую этымалагічную даведку суправаджаць наглядным матэрыялам. Наступныя заданні над уключэннем фразеалагізмаў у маўленне студэнтаў могуць быць такімі: напрыклад,

Вывучэнне фразеалагізмаў на занятках...

складзіце словазлучэнні з фразеалагізмамі, затым – сказы, а пасля выкарыстайце дадзеныя ўстойлівыя адзінкі пры апісанні сваёй сям’і.

Працуючы па тэме “Размова па тэлефоне”, спачатку ўвазе студэнтаў выкладчык можа прапанаваць наступны палілог⁴:

Маці: Алесь, хадзі вячэраць!

Бацька: Не чапай яго. Дай яму трохі на тэлефоне павісець.

Маці: Колькі можна пераліваць з пустога ў парожняе!

Бацька: Не каламуць ваду, маці. Дай чалавеку дагаварыць.

Маці нібыта міма вушэй прапусціла:

Маці: Алесь, хадзі вячэраць, ахалодае ўсё!

Алесь: Іду, мама, іду!

Затым выкладчык можа спытаць у студэнтаў: ці знаёмая вам апісаная вышэй сітуацыя? Пра што ідзе гаворка ў сям’і?

Пасля даецца заданне: прачытайце наступны палілог і скажыце, чым абодва палілогі падобныя і чым яны адрозніваюцца.

Маці: Алесь, хадзі вячэраць!

Бацька: Не чапай яго. Дай яму трохі па тэлефоне пагаварыць.

Маці: Колькі можна марна траціць час, гаварыць ні пра што?

Бацька: Не сварыся, маці. Дай чалавеку дагаварыць.

Маці нібыта і не пачула слоў бацькі.

Маці: Алесь, хадзі вячэраць, ахалодае ўсё!

Алесь: Іду, мама, іду!

Мяркуемы адказ: тэма размовы аднолькавая, аднак палілогі адрозніваюцца выбарам сродкаў выражэння выказвання.

⁴ Дадзеныя палілогі былі складзены на аснове прапанаваных дзялягоў у разнастайных вучэбна-метадычных дапаможніках для замежных студэнтаў (гл., напрыклад, Сямешка і інш. 1999; Рамза 2010)..

Потым можа быць прапанавана наступнае заданне: знайдзіце ў тэкстах замененыя выразы, запішыце іх парамі. Звярніце ўвагу на табліцу 2, у якой супастаўляюцца беларускія і польскія фразеалагізмы:

Табліца 2.

Вісець на тэлефоне	Wisieć na telefonie
Пераліваць з пустога ў парожняе	Przelewać z pustego w próżne
Каламуць ваду	Mącić wodę
Міма вушэй прапусціць	Puścić/puszczać coś mimo uszu

Затым выкладчык просіць знайсці адрозненні ў граматычным афармленні і кампанентным складзе фразеалагізмаў.

Далей праца з ідыёмамі можа мець наступны парадак:

1. *Прачытайце сказы, знайдзіце ў іх фразеалагізмы, скажыце, чым яны адрозніваюцца ад тых устойлівых выразў, з якімі вы пазнаёміліся ў палілогу.*

1. *Бабка твая ваду каламуціць!.. Ну і шкодная старая, ніяк ёй не дагадзіць! (В. Іпатава)* 2. *Еш вот лепей, чымся з пустога ў парожняе пераліваць (Я. Купала).* 3. *– Мала рухаецца, – гаворыць урач пацыенту. – Відаць, работа ў вас сядзячая... – Вісячая... Цэлымі днямі вішу на тэлефоне (з ч-са “Вожык”)* 4. *Сама гаспадыня маўчыць, але ніводнае слова наша міма вушэй не прапускае – відаць па яе насцярожанасці (В. Карамзаў).*

Мяркуемы адказ: фразеалагізмы аднолькавыя, аднак пры іх ужыванні мяняецца парадак кампанентаў, некаторыя дзеяслоўныя кампаненты адрозніваюцца сваімі граматычнымі формамі.

2. *Праспрагайце дзеясловы, якія ўваходзяць у састаў фразеалагізмаў, ужываючы іх разам з астатнімі кампанентамі. Напрыклад: ваду каламучу, ваду каламуціш, ваду каламуціць, ваду каламуціць, ваду каламуціце, ваду каламуціць.*

3. *Устаўце неабходныя па сэнсе фразеалагізмы,*

Алена Калечыц

выбраўшы патрэбныя з табліцы 2.

1. Хто ... ў беларускім балоце? 2. Усе гэтыя факты ён..., заяўляючы, што затое тады было смачным марозіва (З інтэрнэту). 3. – А пакуль прыедзе, будзем..., – гаварыў далей тата. – То ты патэлефануеш, то я... (П. Місько) 4. Ён не будзе ўгаворваць, ..., як я (Г. Далідовіч).

4. Знайдзіце варыянтныя фразеалагізмы, а таксама іх сінонімы.

Між вушэй прапусціць, біць язык аб зубы, не браць да галавы, муціць вадку, паўз вуха пускаяць, праходзіць міма, збіваць з толку, не весці і вухам, ліць вадку, малоць (мянціць) языком; каламуціць вадку, збіваць з тропу.

5. Складзіце сказы з вывучанымі фразеалагізмамі.

6. Праца ў парах. Прыдумайце і агульце свой дыялог “Размова па тэлефоне”, у якім будуць выкарыстаны вядомыя вам фразеалагізмы. Пры гэтым змяніце сітуацыю зносін: напрыклад, размова па тэлефоне адбываецца ў гасцяж; вы знаходзіцеся ў кампаніі сваіх сяброў і размаўляеце па тэлефоне і г.д.

7. Прапануйце свае сітуацыі, у якіх бы вы маглі выкарыстаць вывучаныя фраземы.

8. Раскажыце свой выпадак з жыцця, дзе б вы змаглі ўжыць дадзеныя ўстойлівыя адзінкі мовы.

Сфармуляваўшы такім чынам апошнія тры заданні, выкладчык у сваёй працы звяртаецца да метаду мадэлявання, які дапамагае ўдасканаліць атрыманыя веды студэнтаў і перанесці іх у рэчышча зносін. Дадзеная метадыка працы, як правіла, рэалізуецца ў розных сітуацыйных практыкаваннях, “заснаваных на залежнасці зместу і маўленчага афармлення нашых выказванняў ад маўленчай сітуацыі” [Рапэтнікава 2012, с. 209]. Такія заданні дапамагаюць лепш адчуваць замежную мову, выбіраць патрэбныя моўныя сродкі ў пэўных умовах зносін.

Зыходзячы з усяго вышэйсказанага, бачыцца магчымым зрабіць некаторыя метадычныя рэкамендацыі, накіраваныя на вывучэнне, замацаванне і ўвядзенне ў свабоднае выкарыстанне ў камунікацыю фразеалагічных адзінак беларускай мовы:

1. Пачынаць працу ў іншаславянскай аўдыторыі з агульных для роднай і замежнай моў ідыём.

2. Праводзіць іх супастаўляльны аналіз на ўсіх узроўнях мовы, у тым ліку на культурным, параўноўваючы ў першую чаргу вобразны склад устойлівых моўных адзінак.

3. Вучыць бачыць і распазнаваць ужо вядомыя ідыёмы ў пісьмовых і вусных тэкстах.

4. Даваць практыкаванні на спалучальнасць фразеалагізмаў з іншымі лексемамі.

5. Знаёміць з граматычнымі ўласцівасцямі фразем і магчымымі варыянтамі ў іх кампанентным складзе.

6. Вучыць падбіраць сінонімы з лексічнага складу мовы і іншых устойлівых выразаў.

Выкарыстоўваць дадзеныя моўныя адзінкі ў сваім маўленні ў розных сітуацыях зносін.

Літаратура

Басава Г., 2007, Культурная канатацыя фразеалагічных адзінак і іх роля ў міжкультурнай камунікацыі, [у:] Мова – літаратура – культура: матэрыялы V Міжнароднай навуковай канферэнцыі (да 80-годдзя прафесара Льва Міхайлавіча Шакуна), г. Мінск, 16–17 лістапада 2006 года, Мінск, с. 213-215.

Дзядова А.С., 2013, Чалавек у лустэрку беларускай фразеалогіі і парэміялогіі: манаграфія, Віцебск.

Догнал Й., 2018, Термин «инославянский» и вопрос его уместности, „Новая русистика”, № 1 (XI), с. 5–14.

Лепенаў І. Я., 2004, Этымалагічны слоўнік фразеалагізмаў беларускай мовы, Мінск.

Ляпчынская В., 2008, Да праблем вывучэння фразеалогіі ў вышэйшай і сярэдняй школе, [у:] М. І. Новік (рэд.), Актуальныя праблемы мовазнаўства і лінгвадыдактыкі: матэрыялы Рэспубліканскай навуковай канферэнцыі, Брэст, 20–21 сакавіка 2008 года: да 70-годдзя з дня нараджэння Галіны Мікалаеўны Малажэй, Брэст, с. 428–431.

Рамза Т., 2010, Беларуская мова? З задавальненнем!, Мінск.

Рапэтнікава Н., 2012, Камунікатыўная стратэгія ў развіцці мовы вучняў [З вопыту работы навуковай школы прафесара Марыі Дудзік (Вроцлаўскі ўніверсітэт, Польшча)], [у:] І.Э. Багдановіч, С.М. Запрудскі (рэд.), Супольнасць традыцый – садружнасць у будучыні: беларуска-польскія моўныя, літаратурныя, гістарычныя і культурныя сувязі: зборнік навуковых артыкулаў, Мінск, с. 208–213.

Вывучэнне фразеалагізмаў на занятках...

Садоўская А. С., 2014, *Узаемадзеянне беларускай і польскай моў: фразеалагічны аспект*, [у:] Б. Сегень (рэд.), *Droga ku wzajemności = Шлях да ўзаемнасці: матэрыялы XIX Міжнароднай навуковай канферэнцыі*, Беласток, с. 101-105.

Сямешка А.І. і інш., 1999, *Гаворым па-беларуску. Вучэбны дапаможнік па беларускай мове для замежных навучэнцаў*, пад рэд. А.І. Сямешкі, Мінск.

Чахоўскі Г., 2007, *Структура зместу навучання беларускай мове як замежнай*, [у:] *Мова – Літаратура – Культура: матэрыялы V Міжнароднай навуковай канферэнцыі (да 80-годдзя прафесара Льва Міхайлавіча Шакуна)*, г. Мінск, 16—17 лістапада 2006 года, Мінск, с. 84 – 86.

Трубачёв О. П. (ред.), 1983, *Этимологический словарь славянских языков: праславянский лексический фонд*, вып. 9, Москва.

Трубачёв О. П. (ред.), 1984, *Этимологический словарь славянских языков: праславянский лексический фонд*, вып. 11, Москва.